BULLETIN

2017/2018

MÁME VYBRÁNO

Financování památek v krajích

STAVEBNĚHISTORICKÝ PRŮZKUM A JEHO VÝZNAM

ZÁCHRANA A PREZENTACE PAMÁTEK

ÚSPĚŠNÉ VEŘEJNÉ SBÍRKY

Jan Bartoš

ÚVODEM

Jednotlivé kraje v České republice hrají společně se státem a obcemi nezastupitelnou roli v péči o naše společné kulturní dědictví. A to jak z pohledu vlastnictví, zákonem daných pravomocí, stejně jako při financování oprav nebo využívání památek.

Bulletin MÁME VYBRÁNO chce kraje v této činnosti podpořit a připomenout důležité momenty či projekty v jednotlivých regionech. Časopis navazuje na stejnojmennou konferenci, která se od roku 2012 věnuje hledání potřebných zdrojů pro majitele a správce historických staveb. Snažíme se však nacházet přesahy a souvislosti. I proto jsme se aktuálně rozhodli zaměřit také na stavebněhistorický průzkum, připomenout jeho význam pro poznání a následnou obnovu památek. A to s ohledem na možné úspory nebo další výhody, které s tím souvisí.

Věřím, že časopis se může stát inspirací pro mnohé vlastníky, zástupce místních samospráv či představitele krajů.

Aleš Kozák

KRÁTKÉ ZPRÁVY

INOVACE V DÁRCOVSKÝCH SMS

Textové zprávy, kterými mohou dárci podpořit vybraný dobročinný projekt, existují v českém mobilním prostředí od roku 2004. Princip podpory formou takzvané DMS je založen na jednoduchosti zaslání daru a transparentnosti jeho využití. Od roku 2017 je možné poslat DMS v cenové hladině nejen 30, ale nově také 60 a 90 korun. A to buď jednorázově, nebo jako trvalý příkaz. Mobilní operátoři poskytují službu bezplatně, 1 koruna jde na zajištění a rozvoj projektu. Nezisková organizace obdrží 29, 59 nebo 89 korun.
www.darcovskasms.cz

BOHEMIAN HERITAGE FUND

Nadační fond byl založen v roce 2009 s cílem přilákat soukromé mecenáše a s jejich finanční pomocí podporovat ochranu a rozvoj kulturního dědictví, projekty v oboru klasické hudby či výtvarného umění a přispět k informovanosti české společnosti. Výběr projektů se řídí hlavními zásadami, kterými jsou výjimečnost podpořených akcí a transparentnost jejich vyúčtování. Fond je partnerem či spolupořadatelem mezinárodních hudebních a výtvarných festivalů v Čechách i na Moravě, partnerem Národního divadla a podporovatelem Nadačního fondu pro pořízení nových reprezentativních varhan pro svatovítskou katedrálu.
www.bohemianheritage.cz

ZÁCHRANA VÝZNAMNÝCH HROBŮ

Projekt Adopce významných hrobů zahájila v roce 2013 Správa pražských hřbitovů. Jeho cílem je zapojit širokou veřejnost do péče o hroby, které jsou významné z hlediska historického, uměleckého či společenského. Adopcí se v tomto případě rozumí zajištění oprav hrobového místa a jeho udržování v důstojném stavu. Na obnovu nejohroženějších náhrobků, které zatím nemají adopční nájemce, byla vyhlášena veřejná sbírka a pořádají se benefiční koncerty. Ve spolupráci s Ministerstvem obrany umožňuje Správa pražských hřbitovů adoptovat i válečné hroby.
www.hrbitovy-adopce.cz

archiv Správy pražských hřbitovů

DOBROVOLNÍCI OBNOVUJÍ PAMÁTKY

INEX – Sdružení dobrovolných aktivit dlouhodobě podporuje ochranu a péči o historicky významné objekty. Organizuje setkání dobrovolníků z České republiky i ze zahraničí, kteří se v rámci workcampů věnují opravám hradů, zámků, sakrálních památek a dalších staveb, pomáhají při archeologických pracích nebo při revitalizaci kulturní krajiny. Zároveň se mohou seznámit s místní kulturou a historií regionu, v němž je workcamp pořádán. V posledních letech se dobrovolníci zapojili do úklidu židovského hřbitova v Holešově na Kroměřížsku, záchrany zámku ve Veselí nad Úhlavou či hradu Hartenberg a dalších aktivit.
www.inexsda.cz

KONFERENCE MÁME VYBRÁNO KAŽDOROČNĚ PREZENTUJE NETRADIČNÍ MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ OBNOVY KULTURNÍHO DĚDICTVÍ. V ROCE 2017 SE ZAMĚŘILA NA STAVEBNĚHISTORICKÝ PRŮZKUM.

ROZHOVOR

Stavebněhistorický průzkum a jeho význam

Konference MÁME VYBRÁNO se v roce 2017 zaměřila na stavebněhistorický průzkum ve spojitosti s úsporami při obnově památek. Tématu se věnujeme i v bulletinu. Oslovili jsme Petra Macka, který působí v Národním památkovém ústavu, Jana Faltu z Magistrátu města Hradec Králové a Jana Vinaře ze společnosti MURUS – monumenta renovamus, projekce, aby čtenářům z odborného a zároveň praktického pohledu přiblížili důležitost tohoto průzkumu.

TEXT DAGMAR KOŽELUHOVÁ
FOTO ADÉLA BACHTÍKOVÁ, VÁCLAV KONÁŠ, JAN BARTOŠ, ARCHIV JANA FALTY, ARCHIV LENEŠICKÉHO OKRAŠLOVACÍHO SPOLKU

PETR MACEK
Od 70. let minulého století působí v institucích památkové péče, nyní v Národním památkovém ústavu. Od roku 1995 přednáší na Univerzitě Karlově v Praze. Dlouhodobě se profesně zaměřuje na oblast stavebněhistorického průzkumu. Je autorem mnoha odborných publikací, jednou z nich je Metodika stavebněhistorického průzkumu vydaná Národním památkovým ústavem, která podrobně přibližuje danou problematiku.

Mohl byste přiblížit, proč jsou poznatky stavebněhistorického průzkumu velmi důležitou součástí procesu obnovy památky? Jak stavebněhistorický průzkum pomáhá šetřit finanční prostředky při opravách památek?
Stavebněhistorický průzkum (SHP) je exaktní vědeckou metodou, jejímž cílem je komplexní poznání stavby. Jeho výsledky slouží jako jeden ze základních podkladů pro kvalitní a efektivní památkovou péči, zejména

STAVEBNĚHISTORICKÝ PRŮZKUM V KLÁŠTEŘE ROSA COELI ZPRACOVALI EVA KEBRLOVÁ A PŘEMYSL MAZAL.

při určování optimálních podmínek obnovy nemovitých památek. Současně přináší základní poznatky pro řadu vědních oborů i osvětovou činnost a cestovní ruch.

Vychází z detailního poznání stavby a jejího popisu, dále ze shromáždění všech relevantních písemných, plánových i obrazových materiálů. Jejich zpracování, utřídění a vyhodnocení je důsledně vztaženo k celé době existence zkoumaného objektu. Nutným podkladem průzkumu je přesné zaměření objektu. Elaborát průzkumu obsahuje textovou část, grafické vyhodnocení, obrazovou a plánovou přílohu zachycující historickou i současnou podobu zkoumané stavby, vše v jasně strukturované závazné podobě.

Podstatou SHP je tedy zpracování maxima užitečných informací o sledovaném objektu. Teprve pokud něčemu rozumíme, můžeme se v dané oblasti pohybovat s větším porozuměním i větším citem pro využití poznaných kvalit, což se odrazí samozřejmě rovněž v ekonomické rovině. Přínos SHP je následně členěn do několika oblastí s vybranými příklady. Ty se však v mnoha bodech prolínají, přesněji vzájemně umocňují, a tak zvyšují hodnotu zkoumaného objektu.

Historické kvality: SHP často doloží, že objekt hrál významnou roli v dějinách místa (regionu, země), odehrály se zde zajímavé děje a příběhy (politická jednání, pobyty slavných, místo působiště umělců, vědců apod.). Tím se nepochybně zvýší atraktivita využitelná pro turistický ruch a zájem odborné veřejnosti (osvěta, marketing).

Uměleckohistorické a estetické kvality: Přínosem je určení významného autora, o kterého má veřejnost i odborníci zájem (např. Santini). Nová datace či objevy vztahů překračujících často hranice země jsou rovněž hodnoty, které přilákají řadu našich i zahraničních zájemců. Využití nalezených estetických kvalit zvýší působivost objektu.

Dokumentace objektu: Detailní prohlídka se vždy odrazí ve zpřesnění a doplnění zaměření. Kvalitnější podklady pak lépe slouží širokému spektru účelů (projektování, údržba, instalace). Nalezená historická zobrazení a další archiválie lze využít pro osvětu a propagaci.

Stavební konstrukce/vývoj: Dnešní uživatelé i návštěvníci se o dobové technologie a provozy zajímají stejně a možná ještě více než o mnohé reprezentační prostory. Poznání vývoje osvětlí řadu problémů a naznačí jejich efektivní řešení.

Statika: Tyto práce jsou při stavební obnově většinou nejnákladnější. Zásadní je proto rozpoznání závažnosti poruch. Např. „usazené“, destrukcí již nehrozící deformované konstrukce, trhliny/klouby způsobené postupem výstavby nejsou mnohdy nijak ohrožující. Jejich nadbytečné zajištění by si ale vyžádalo nemalé finanční částky. Kvalitní statici proto nechtějí závady řešit bez podrobného seznámení se stavebním vývojem.

Dispozice: Pro všechny zúčastněné strany je nejlepší využití vždy svázáno s prvotním účelem stavby (např. efektivní hotel lze umístit do klášterního objektu, ale ne do spojených městských domů). Pokud byla, či by měla být, dispozice násilně měněna, řešení bude problematické a většinou dražší pro uživatele i památkovou péči.

Hodnotné prvky: Vhodně prezentované a dobře opravené detaily vytvářejí působivou a návštěvníky oceňovanou atmosféru. Tu jakákoli nová řešení nemohou nahradit. Neznámé situace mohou navíc při stavbě stávající koncepci citelně nabourat, což se odrazí v náročném přepracovávání stávající dokumentace a značném zpoždění doby stavby.

Závady: Při detailním průzkumu je téměř vždy nalezena řada závad (např. poškození krovů, stavební poruchy), někdy s nebezpečím fatálního dopadu. Úspora času i financí je díky včasnému zásahu nesporná.

Spolupráce zainteresovaných stran: Elaborát SHP informuje stavebníka, projektanta, památkáře, představitele samosprávy, případně další odborníky o řadě možností, námětů i případných problémů. Včas a s odpovídajícím předstihem zpracované objektivní informace vytvoří ideální základnu pro věcnou diskuzi a optimální průběh prací.

Osvěta/propagace: Výsledky SHP mohou přispět k navázání potřebného kontaktu s místními obyvateli i samosprávou. Ti jsou pak oprávněně hrdí na „svou“ památku a v řadě oblastí ji mohou podporovat.

Úspora vynaložených financí: Jak bylo výše doloženo, dobře zpracovaný SHP má bezprostřední přínos pro rozumné vynaložení finančních prostředků (viz statika, dispozice, závady).

Další vlivy ve finanční oblasti: Citlivě obnovená památka přináší jinak nenahraditelné prožitky. Díky zvýšenému zájmu je pak možné tuto kvalitu zahrnout i do cenové politiky (v historickém objektu není dražší ubytování ani stravování překážkou).

Širší ekonomické dopady: Působivý a atraktivní, tedy kvalitně obnovený objekt přitahuje zájem. Četnější návštěvníci následně oživí ekonomickou situaci v okolí památky (ubytování, nákup, pohostinství, služby).

Závěrem lze říci, že přínos SHP je pro vhodnou obnovu památky z pohledu uživatele, projektanta i památkáře nesporným a nenahraditelným podkladem. Jeho cena je pak z hlediska výše uvedených přínosů v podstatě zanedbatelná.

JAN FALTA
Vede odbor památkové péče Magistrátu města Hradec Králové. Město dlouhodobě podporuje obnovu památek a stavebněhistorický průzkum v dotačních programech. Je autorizovaným architektem a bývalým náměstkem a vědeckým pracovníkem Národního památkového ústavu. Publikuje články, které se věnují východočeským a především královéhradeckým památkám.

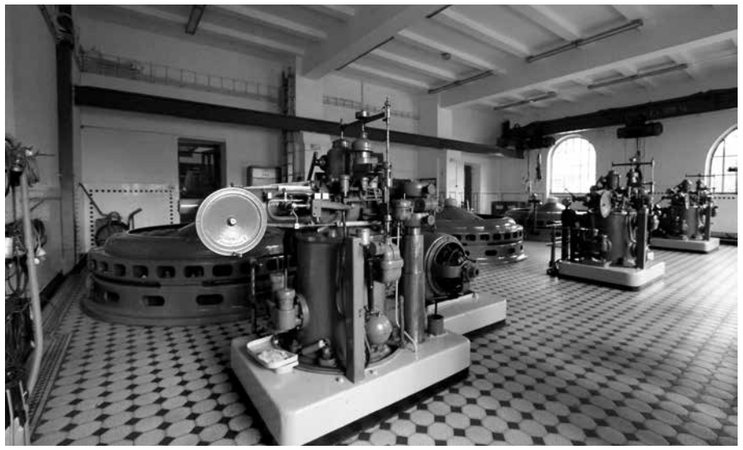

LABSKÁ ELEKTRÁRNA HUČÁK V HRADCI KRÁLOVÉ JE KULTURNÍ PAMÁTKOU, NA JEJÍŽ HISTORICKÉ STROJNÍ VYBAVENÍ BYL VYPRACOVÁN STAVEBNĚHISTORICKÝ, RESP. STROJNĚ-HISTORICKÝ PRŮZKUM.

Město Hradec Králové v letošním roce opět vyhlásilo program na obnovu památkového fondu, jehož součástí je financování stavebněhistorického průzkumu. Odkdy program funguje a co vás vedlo k dotační podpoře těchto průzkumů?
Statutární město Hradec Králové od počátku 90. let 20. století vyhlašuje program na obnovu památkového fondu. Dotace město poskytuje na zvýšené výdaje spojené se zachováním nebo obnovou kulturní památky. Aby tyto finanční prostředky byly účelně využité, je nezbytné stavbu, která je kulturní památkou, podrobně poznat, dokumentovat a popsat její kulturní hodnoty a závady předtím, než vlastník vynaloží finanční prostředky na pořízení projektové dokumentace či připraví obnovu. Stavebněhistorický průzkum (SHP) zjednodušuje rozhodování jak vlastníka, tak i úřadů při projednávání oprav kulturních památek a je pro toto rozhodování podkladem. Mimoto může odhalit historické příčiny současných stavebnětechnických problémů stavby. Mnohdy je pro vlastníka prvním vstupem do poznávání historické hodnoty jeho nemovitosti. Proto město od roku 2010 rozšířilo finanční podporu i na financování stavebněhistorických průzkumů, neboť se jedná o výdaj, který zásadně ovlivní míru dochovaných kulturních hodnot ve městě. Náklady na tento průzkum jsou nezpochybnitelně zvýšenými výdaji spojenými se zachováním nebo obnovou kulturní památky.

Co by měl vlastník při žádosti o dotace na financování těchto průzkumů vědět a na co se zaměřit?
Vlastník kulturní památky, který se uchází o dotaci na SHP, vyplní a odevzdá ve vyhlášeném termínu formulář s nezbytnými údaji o své osobě, o nemovitosti a doloží rozpočet vybraného zhotovitele. Podle charakteru kulturní památky doporučujeme SHP doplnit o podrobnou inventarizaci prvků nebo dendrochronologický průzkum (datování) dřevěných konstrukcí. Pokud má vlastník zájem o bližší informace, názorně na příkladech ukážeme, co SHP obsahuje, jak se zpracovává a hlavně jaký přínos lze očekávat. Potvrzuje se nám, že vlastníci jsou nakonec překvapeni šíří informací, které o nemovitosti získají. Objednatel se také může seznámit s Metodikou stavebněhistorického průzkumu vydanou v roce 2015 Národním památkovým ústavem.

Provádí město stavebněhistorický průzkum u obnovy památek ve svém vlastnictví? Můžete uvést příklad několika památek?
Statutární město Hradec Králové tyto průzkumy nevypracovává a jejich zpracování pro objekty ve svém vlastnictví a památky zahradního umění zadává specialistům. Před vyhlášením dotačního programu na podporu SHP zadalo město průzkum objektu, ve kterém úřad sídlí, nejenom z důvodu příkladného postupu města u vlastních kulturních památek. Hlavním důvodem bylo prokázat, že SHP má své nezastupitelné místo i u památek architektury 30. let 20. století z období funkcionalismu. Právě tento průzkum z roku 2009 zadaný pro dům čp. 408 (arch. J. Gočár, bývalý Okresní a Finanční úřad, 1936), který obsahuje inventarizaci prvků, město užívá od doby pořízení opakovaně i při běžné údržbě. SHP klasicistního schodiště Bono Publico přineslo poznatky k historickým příčinám současných poruch. SHP roubeného kostela sv. Mikuláše z Habury, přeneseného v roce 1935 z Malé Poľany, odhalilo nejenom chybu v datování jeho výstavby (kolem 1605), ale i zjištění, že na původním místě stával kostel daleko větší.

Dále byl průzkum u nemovitostí města využit například při přípravě obnovy objektu Pajkrova flošna, u společenského domu Adalbertinum, u muzea čp. 465, které je národní kulturní památkou, a u budov bývalé Masarykovy obecné a měšťanské školy. U památek zahradního umění byl SHP pořízen pro Žižkovy sady (František Thomayer, 1906), Kubištovy sady, park v areálu národní kulturní památky muzea (Kotěra, Thomayer, 1913).

JAN VINAŘ
Působí ve společnosti MURUS – monumenta renovamus, projekce, která se soustředí na opravy, restaurování a rekonstrukce památek a také zajišťuje stavebněhistorické a další průzkumy historických objektů. Je autorem několika odborných knih o historických krovech a dalších publikací. Podílel se například na obnově kostela v Lenešicích, zámku ve Žlebech a na dalších projektech.

Využíváte při obnovách památek často poznatky vyplývající ze stavebněhistorického průzkumu? V čem vám konkrétně pomáhají?
Při obnově nebo opravě památky je stavebněhistorický průzkum (SHP) naprosto nezbytným podkladem. Jestliže průzkum statický, geologický, průzkum vlhkosti, napadení, restaurátorský apod. není v některých případech nutný, pokud je stav památky dobrý a stavba nemá umělecké nebo uměleckohistorické prvky, SHP je potřebný vždy.

K obnově nebo opravě památky bychom měli přistupovat podobně jako lékař k nemocnému pacientu. Medicína dospívá k poznání, že lidský organismus tvoří celek, jehož orgány a procesy spolu těsně souvisejí. I léčba by proto měla být komplexní a vycházet pokud možno z úplného poznání stavu pacienta. Lékař se nejdříve seznámí s tím, co pacient v minulosti prodělal a jak se léčil, a provede vyšetření a potřebné laboratorní zkoušky, teprve potom stanoví diagnózu a navrhne léčbu. Úspěšnost léčby zjišťuje při kontrolních prohlídkách a po vyléčení navrhne rehabilitaci.

Stavebněhistorický průzkum má stejně základní význam jako anamnéza v medicíně, průzkumy jsou vyšetřením současného stavu (včetně laboratorních zkoušek). Údaje o stavebním vývoji a změnách stavby a zjištění současného stavu projektant podrobí analýze, určí příčiny poruch a závad (tedy diagnózu) a navrhne koncepci opravy. Projekt a jeho realizace odpovídá medikaci a léčbě, kontrolní prohlídky provádí autorský a technický dozor. Rehabilitaci by měla odpovídat údržba, kterou by měl navrhovat také projektant.

SHP není důležitý jen jako podklad návrhu památkového a architektonického řešení, které musí respektovat autentické konstrukce a prvky, ale zásadní význam má i při zjišťování příčin poruch. Ať už se jedná o statické poruchy, problémy základů, nebo o nadměrnou vlhkost.

Stavebněhistorický průzkum pomůže při rozlišení stavebních etap a změn konstrukcí, které velmi často ovlivnily statiku a vyvolaly vznik trhlin. Trhliny způsobené statickými silami je nutno odlišit od trhlin dilatačních, které bývají v pracovních spárách ve zdivu nebo ve styku částí budovy postavených v různých dobách.

SHP také významně pomáhá při rozlišení stavebních etap a postupných oprav krovů, při kterých byl někdy zásadně měněn konstrukční systém. Při analýze konstrukce krovu je nutné určit příčiny zásahů do krovu – zda byl krov zesílen kvůli změně krytiny nebo proto, že jeho konstrukční systém byl nevyhovující, nebo proto, že došlo k narušení dřeva v uložení hnilobou. Každá z těchto příčin vyžaduje při opravě jiný přístup. Při určení stáří částí a prvků krovu účinně pomáhá znalost historie objektu, dendrochronologie i tesařské značky.

Při posuzování příčin nadměrné vlhkosti je nutné zjistit, k jakým změnám ve vodním režimu, způsobu odvodnění, změnám terénu i vegetace širšího okolí došlo v průběhu existence stavby. Tyto změny mohly také ovlivnit její základy.

Pro určení příčin poruch je někdy nezbytné zpracovat kromě stavební historie i historii poruch (na základě archivních údajů a fotografií, detailního průzkumu stratigrafie omítek a analýzy trhlin). Údaje o novodobých stavebních zásazích jsou pro konstruktéra stejně důležité jako minulost památky. Proto by měl standardní SHP vždy zahrnout i zprávy a doklady o novodobé historii stavby. Stalo se, že současný projektant navrhoval zajištění poruch, které byly v nedávné době již opravovány.

Odpověď na tuto otázku nemá smysl dále rozvíjet – práce se stavebněhistorickým průzkumem je pro projektanta památek stejně samozřejmou činností jako znalost typologie, architektonických a konstrukčních principů, norem, kreslení, výpočtů atd.

Setkáváte se s těmito průzkumy i při opravách objektů, které nejsou prohlášenými památkami, například u vesnické architektury nebo jiných staveb?
To, co jsem napsal o navrhování a realizaci obnovy památek,platí ve stejné míře o obnově všech historických budov. Pokud chceme, aby oprava odstranila všechny závady, prodloužila životnost stavby a přispěla k jejímu lepšímu využití, musíme postupovat stejně jako u památky. Podobně i poctivý lékař by měl nemajetnému pacientovi věnovat stejnou péči jako klientovi zámožnému.

U objektů, které nejsou v seznamu památek, standardní SHP obvykle není k dispozici, proto je třeba získat alespoň základní údaje o vzniku stavby a jejích změnách. Stavebněhistorickou analýzu (tedy zjištění konstrukcí a rozlišení stavebních etap) dokáže zkušený projektant zvládnout sám. Osvíceného investora, který má zájem o historickou podstatu stavby, nebývá problém přesvědčit o účelnosti zadání standardního SHP. O nezbytnosti průzkumů založení, nosných konstrukcí a vlhkosti investor obvykle nepochybuje.

Můžete uvést příklad památky, na jejíž obnově se vaše společnost podílela, kdy průzkum výrazně přispěl k řešení problému a zároveň k úspoře při opravách?
Příkladů využití SHP můžeme uvést mnoho, byly by to vlastně všechny stavby, na kterých jsme pracovali. Stručně uvedeme jen tři:

Zastřešení Velkého paláce hradu Točník
Tvar střechy byl určen zachovanými štíty vyloženými na kamenných konzolách. Návrh konstrukce krovu vycházel ze studie, která porovnala konstrukce krovů užívaných v různých dobách: sv. Anna na Starém Městě, sv. Jiljí v Nymburce, ležatá stolice, stojatá stolice, novodobý lepený krov. Byl proveden statický výpočet a porovnány profily, pracnost a náklady. Z této studie vyšlo poznání, že každá doba vytvořila pro užívaný tvar střechy vlastní nejefektivnější konstrukci. Na Točníku z této studie vyšel vítězně hambalkový krov užívaný právě ve 14. století (jako u sv. Anny). Při stavbě byly po zpřístupnění a odkrytí koruny zdiva nalezeny otisky pozednic a dřevěných konzol – podle nálezů byla konstrukce nového krovu upravena.

Zjištění příčin havárie románského kostela v Lenešicích
Kostel byl postaven ve 13. století, byl přestavován v gotickém slohu a v baroku, po roce 1800 byla přestavěna loď a presbytář, v průběhu 20. století se na západní části s věží projevovaly trhliny. Byl zpracován SHP a několik statických posudků, které však příčiny poruch neurčily. Západní věž a tribuna se v roce 2008 zřítily. Byli jsme pověřeni obnovou kostela. Prvotním úkolem bylo zjištění příčin poruch. Mohli jsme vycházet pouze z SHP, starých plánů, zpracovaných posudků se zakreslenými trhlinami a fotografií před zřícením. SHP jsme doplnili kresebnou rekonstrukcí podoby kostela v hlavních stavebních etapách: románský, gotický, barokní, po přestavbě roku 1800 a před zřícením se zakreslenými trhlinami. Byl proveden průzkum petrologický, který určil lokality a kvalitu užitého kamene, a archeologický výzkum, který zjistil způsob založení. Pro jednotlivé stavební fáze jsme zpracovali prostorové matematické modely, které jsme posoudili statickým výpočtem. Do výpočtu byly vloženy hodnoty pevnosti zdiva a únosnosti základové půdy zjištěné průzkumy. Výpočet doložil, že románský kostel byl postaven a založen s dostatečnou bezpečností, gotická přestavba zvýšila zatížení, avšak meze únosnosti nebylo dosaženo. Zásadní zhoršení statického stavu však způsobila přestavba barokní, při které byl v západním průčelí věže prolomen široký portál. Lícové zdivo kostela bylo z pevných opukových kvádrů, zatímco do jádra byla použita dekalcifikovaná lomová opuka, která svou pevností odpovídá přibližně pórobetonu. Přetížením došlo k deformaci jádra a soustředění zatížení do obvodových kvádrů, ve kterých vznikaly svislé trhliny svědčící o přetížení a porušení příčným tahem. Tyto deformace postupně narůstaly – v modelu s trhlinami byla pevnost lomového zdiva překročena více než dvojnásobně. Distribuci napětí ve zdivu ovlivnila také únosnost základové půdy, která byla v modelu před zřícením překročena téměř dvojnásobně. Správnost modelu byla prokázána dobrou shodou vypočtených extrémů napětí s místy, kde byly trhliny a výklonem věže ve směru, kterým se zřítila.

STAVEBNĚHISTORICKÝ PRŮZKUM BYL JEDNÍM Z VÝCHOZÍCH PODKLADŮ, KTERÉ POMOHLY URČIT PŘÍČINU ZŘÍCENÍ VĚŽE ROMÁNSKÉHO KOSTELA V LENEŠICÍCH.

Oprava krovů zámku v Nových Dvorech
Čtyřkřídlý zámek vznikl v renesanci, byl barokně přestavěn, upravován v 19. století a ve 20. století přizpůsoben pro školu. V každém křídle je krov z jiné doby a jiné konstrukce. Některé jsou konstrukčně spojené se stropy, jiné jsou oddělené, vazné trámy některých krovů zatěžovaly stropy. Některé stropní trámy jsou malované renesanční, zespodu dodatečně podbité, jejich druhotně použité malované záklopy byly rozptýlené, jiné stropy byly vynášeny podélnými trámy. Další mají omítané podhledy, na kterých jsou barokní mytologické malby. Velká část konstrukcí byla nedostatečně dimenzovaná, napadená škůdci a byla druhotně zesilována, některé části byly v havarijním stavu.

Již z pouhého výčtu konstrukčních typů je patrné, že bylo naprosto nezbytné jednotlivé konstrukce poznat, zjistit jejich stáří a analyzovat změny a opravy. Údaje ze stavebněhistorického průzkumu bylo nutné doplňovat detailním průzkumem, sondami v konstrukcích, rozlišením dřeva, dendrochronologií a hledáním tesařských značek. Teprve potom bylo možné navrhnout úpravy tak, aby byly respektovány autentické konstrukce a opravy, které krovy posílily. Byly odstraněny opravy provizorní a nekoncepční a systém doplněn tak, aby splňoval všechny požadavky na nosnou konstrukci a přitom zachoval památkovou podstatu stavby včetně detailů.

Tento přístup, který vede k úspornému řešení (to znamená, že se využijí všechny vyhovující prvky a doplňuje se jen to, co je nezbytně nutné), vyžaduje prostorové matematické modelování, které může velmi názorně prokázat efekt vkládání jednotlivých ztužujících prvků do konstrukce.

KOSTEL SV. VAVŘINCE V JINONICÍCH ZÍSKAL GRANT NA OBNOVU DŘEVĚNÝCH LAVIC.

OPRAVENÉ PACOLDOVY VÁPENNÉ ŠACHTOVÉ PECE VE VELKÉ CHUCHLI

HLAVNÍ MĚSTO PRAHA

Podpora obnovy kulturního bohatství je prioritou hlavního města Prahy

Praha jako moderní metropole 21. století nezapomíná na své jedinečné kulturní dědictví, a proto pravidelně a systematicky podporuje obnovu památkového fondu tím, že přispívá na jeho záchranu a údržbu.

PRA HA
PRA GUE
PRA GA
PRA G

TEXT JITKA KYSELÁKOVÁ
FOTO ARCHIV ODBORU PAMÁTKOVÉ PÉČE MHMP

Na území hlavního města Prahy se nachází městská památková rezervace zahrnující unikátní urbanistický celek Pražského hradu a Hradčan, Malé Strany včetně Karlova mostu, Starého Města s Josefovem (dochovaná část bývalého Židovského Města), Nového Města, Vyšehradu i jejich jednotlivé památky. Rozsáhle založené Nové Město v návaznosti na pozdější přestavby v nových stavebních slozích svědčí o umělecko-společenském a kulturním vlivu Prahy od středověku do současnosti.

V roce 2017 si připomínáme 25. výročí zapsání Historického centra Prahy na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Pražská památková rezervace se tak zařadila mezi památky světového významu. Celý 1100 let trvající vývoj historického jádra Prahy je dokumentován architektonickými projevy všech slohových období. V gotice, renesanci, baroku a v době před a po první světové válce vystoupila pražská architektura k vrcholům evropského vývoje. Jedinečný je také středověký urbanistický koncept Nového Města pražského.

Pro kvalifikovanou obnovu památkově chráněných staveb je však nezbytná důkladná znalost stavebněhistorického vývoje a umělecko-historických hodnot objektu. Identifikace těchto hodnot, přehled a orientace v historickém vývoji památky podmiňují následnou objektivitu stanovení koncepce obnovy. Zohlednění výsledků stavebněhistorického průzkumu umožňuje stanovit optimální pojetí obnovy a odborná rozhodnutí. Je cestou k potřebné eliminaci povrchních přístupů, kdy z neznalosti hodnotového potenciálu památky nejsou zohledněny významné skutečnosti, a dochází tak následně ke ztrátám historických hodnot.

Stavebněhistorický průzkum je jedním ze základních nástrojů pro kvalifikované rozhodování v praxi – v procesu každodenní péče o památky. Závěry autora stavebněhistorického průzkumu ovšem nemohou nahradit odborná vyjádření a rozhodnutí institucí památkové péče. Odpovědní pracovníci využívají doporučení z průzkumů k definování náležitých technologií a postupů vedoucích k zachování kulturněhistorických hodnot památek.

Hlavní město Praha vyhlašuje pro vlastníky památkově významných objektů každým rokem granty, které jsou určeny na zachování památkové hodnoty a podstaty objektů nacházejících se na území města. V systému dochází k řadě změn, proto odbor památkové péče organizuje pro vlastníky památkově významných objektů veřejné semináře se záměrem seznámit je se změnami, které provázejí grantové řízení. Současně upozorňuje na nejčastější chyby a nedostatky, které se vyskytují jak při podávání vlastní žádosti, tak i při vyúčtování poskytnutého příspěvku.

Mezi nejdůležitější změny, které se promítají do grantového programu, patří novela zákona č. 250/2000 Sb., která specifikuje podmínky pro žadatele o dotaci a následně i pro příjemce dotace a nařízení Komise (EU) č. 1407/2013 ze dne 18. 12. 2013 o použití článků 107 a 108 Smlouvy o fungování Evropské unie na podporu malého rozsahu „de minimis“. Další výraznou změnou je zavedení elektronického formuláře žádosti o grant. Jeho výhodou je možnost následné kontroly, formulář žadatele přímo upozorní na chyby či nedostatky, které se mohou vyskytnout při jeho vyplňování.

Již v roce 2015 byly granty hlavního města Prahy vyhlášeny i pro movité kulturní památky umístěné na veřejně přístupném místě. Zároveň byl grantový program rozšířen o možnost poskytnout příspěvek na obnovu a opravu fasádních omítek, vstupních vrat či dveří, zasažených formou vandalismu – graffiti malbami, za použití antigraffiti nátěrů. Podkladem pro poskytnutí finančních prostředků vlastníkovi objektu na použití těchto nátěrů je závazné stanovisko k provedení prací, které vydává odbor památkové péče. V tomto dokumentu je stanoven postup prací včetně podmínek pro použití vhodných materiálů ve vztahu k zachování památkové hodnoty a podstaty objektu.

V letech 2007 až 2017 bylo prostřednictvím finančních příspěvků – grantů vlastníkům památkově významných objektů – přiděleno Radou a Zastupitelstvem hlavního města Prahy více než 548 milionů korun. V rámci programu bylo v uplynulých 10 letech obnoveno 780 památkově významných objektů. Díky této finanční pomoci a aktivní spolupráci vlastníků se významně zlepšil stav památkového fondu města Prahy. Z rozpočtu jsou dále poskytovány finanční prostředky na obnovu objektů v majetku města. Za posledních pět let byly poskytnuty na obnovu památkové hodnoty a podstaty těchto objektů jen na území Pražské památkové rezervace přibližně dvě miliardy korun.

ÚSPĚŠNÁ SBÍRKA

Obnova Strahovské knihovny

Největší soukromá knižní sbírka v České republice umístěná v prostorách Strahovského kláštera zahrnuje kolem čtvrt milionu tisků. Předmětem obnovy byla spojovací chodba mezi Teologickým a Filosofickým sálem, ve které se nachází právnická a medicínská literatura. Kromě stavebních prací bylo financováno restaurování knihovních regálů pocházejících z přelomu 18. a 19. století a oprava podlahy z konce 18. století. Sbírka byla prezentována na internetových stránkách kláštera a po celou dobu jejího konání mohli dárci využít jako poděkování volný vstup do knihovny a obrazárny pro dvě dospělé osoby s dětmi.

Doporučení:
Zajímavé je, že kromě dvou větších sponzorů na projekt přispěli především drobní dárci. Ve většině případů se jednalo o lidi dříve narozené, kterým záleží na zachování kulturního dědictví, jež Strahovská knihovna představuje. Přispěvatele na obnovu památek proto hledejte nejen mezi velkými a movitými sponzory, ale také v řadách drobných dárců.

Doba trvání sbírky:
17. října 2011 – 15. září 2014

Foto: Jan Pišna

STRUKTURA FINANCOVÁNÍ

Vlastník	1 816 597 Kč	64 %
Veřejná sbírka	1 033 355 Kč	36 %
Celkové náklady	**2 849 952 Kč**	**100 %**

K ZÁCHRANĚ MOSTU V BYSTRÉ NAD JIZEROU PŘISPĚL LIBERECKÝ KRAJ.

MILIONEM KORUN PODPOŘÍ LIBERECKÝ KRAJ OBNOVU UNIKÁTNÍ SUŠÁRNY CHMELE V DUBÉ.

LIBERECKÝ KRAJ

Dotace na obnovu kulturních památek v Libereckém kraji

Projekty v oblasti kultury a památkové péče se mohou každoročně ucházet o finanční podporu v rámci Dotačního fondu Libereckého kraje. S financováním obnovy kulturního dědictví pomáhají programy na záchranu kulturních památek, zpracování stavebněhistorických průzkumů i individuální dotace.

Liberecký kraj

TEXT TEREZA ŠTOCHLOVÁ
FOTO ARCHIV LIBERECKÉHO KRAJE

Liberecký kraj každoročně vyhlašuje dotační program na záchranu a obnovu památek, ve kterém mohou o příspěvek žádat vlastníci kulturních památek prohlášených podle zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči. Každoročně je obrovský zájem o tyto dotace, a tak se snaží odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Krajského úřadu Libereckého kraje jako administrátor tohoto programu postupně navyšovat jeho finanční alokaci.

V roce 2015 se na záchranu kulturních památek rozdělovaly čtyři miliony korun, o rok později devět milionů a v roce 2017 dokonce deset milionů korun. Nárůst byl umožněn zejména díky programovému prohlášení koalice pro období 2016–2020, ve kterém byla vyjádřena podpora veřejně prospěšných aktivit v oblasti kultury prostřednictvím Dotačního fondu Libereckého kraje. Obnova památek by měla být z tohoto fondu podporována pomocí dotačního programu Záchrana a obnova památek v Libereckém kraji ve výši deseti milionů korun každý rok.

Z uvedeného dotačního programu jsou spolufinancovány desítky projektů. Ze zajímavých akcí realizovaných v roce 2016 zmiňme restaurování barevnosti stěn a štukové výzdoby v lodi kostela Povýšení svatého Kříže v Jablonci nad Nisou nebo devátou etapu restaurování unikátních gotických nástěnných maleb v kapli hradu Houska. Za opravu mlecího složení za účelem jeho uvedení do provozu, rekonstrukci oken a restaurování uměleckořemeslných prvků Doleního mlýna čp. 41 v Bradlecké Lhotě získal jeho majitel ocenění Památka roku 2016 Libereckého kraje. Ze seznamu ohrožených nemovitých památek mohl být vyřazen sloup se sochou Panny Marie v Horní Libchavě, jehož záchrana byla rovněž financována z uvedeného programu.

Za přispění Libereckého kraje pokračovalo v roce 2017 restaurování varhan v kostele Navštívení Panny Marie v Bozkově, oprava omítek objektu bývalé papírny v Hamru na Jezeře nebo poslední etapa obnovy fasády kostela sv. Jakuba Většího v Letařovicích. Obnoveno bylo vnitřní vybavení sušárny ovoce u usedlosti čp. 6 v Újezdci-Syřenově nebo továrna na lustry Elias Palme v Kamenickém Šenově, takzvaná Eliáška.

Kromě dotačního programu na obnovu památek vypisuje Liberecký kraj také pravidelně program na zpracování stavebněhistorických průzkumů kulturních památek. Zájem o dotace z tohoto programu převyšuje finanční částku 300 tisíc korun, která je na něj určena. Vyhlašováním tohoto dotačního programu se kraj snaží motivovat vlastníky k důkladné přípravě obnovy památek, ke komplexnímu poznání objektu, jeho historie a památkově cenných prvků a částí.

Liberecký kraj poskytuje i dotace individuální, přímo z rozpočtu kraje, do kterého jsou zapojovány přebytky hospodaření z předchozích let. Při výběru objektů, které by mohly být individuálně podpořeny, pracuje kraj se Zprávou o ohrožených památkách v České republice, kterou zpracoval Národní památkový ústav. Dalším kritériem je záměr vlastníka památky na její dlouhodobé využití a také jeho vlastní finanční účast na realizaci obnovy.

Z rozpočtu kraje byla podpořena například oprava dřevěného krytého věšadlového mostu přes řeku Jizeru v obci Bystrá nad Jizerou a oprava lokomotivní točny v Kořenově. Most v Bystré nad Jizerou z roku 1922 je unikátní technickou památkou s nadregionálním významem. V České republice jsou pouze dva další objekty s podobnou konstrukcí. Na záchranu mostu přispěl Liberecký kraj dotací ve výši 3,85 milionu korun. Železniční společnost Tanvald získala dotaci ve výši 700 tisíc korun na celkovou opravu lokomotivní točny v Kořenově. Ta navázala na generální opravu objektu bývalé lokomotivní výtopny. Jak výtopna, tak točna jsou součástí další unikátní kulturní památky – železniční ozubnicové trati Tanvald-Kořenov.

V roce 2017 získalo dotaci ve výši milion korun město Dubá na první etapu obnovy bývalé sušárny chmele. V jejím areálu by měla být otevřena stálá expozice pojednávající o místopisu a osídlení skalních měst Dubského Švýcarska. Shodná částka umožnila obci Stvolínky realizovat další etapu rekonstrukce střechy a krovu zdejšího zámku. Obec se o zámek stará od roku 2012, oprava střechy je rozsáhlou akcí, proto probíhá postupně po etapách. Díky dotaci Libereckého kraje ve výši 500 tisíc korun započnou práce na záchraně kaple sv. Jana Nepomuckého ve Sloupu v Čechách, která je součástí areálu zdejšího zámku. Zahájena bude opravou krovu a položením nové střešní krytiny.

ÚSPĚŠNÁ SBÍRKA

Vzkříšení zvoničky v Loužnici

Během červencové bouřky v roce 2012 poničil zvoničku v obci Loužnice pád blízko stojící lípy. Náraz stromu narušil statiku objektu, poškodil střechu, poničil trámy a zdivo. Na nejbližším zasedání zastupitelstva obce bylo rozhodnuto jedinou místní památku obnovit a za tímto účelem byla vypsána veřejná sbírka. Příspěvky byly vybírány na bankovní účet a do obecních kasiček. Občané Loužnice přispěli prodejem pohlednic vytištěných na vlastní náklady. S počátečními pracemi pomohli dobrovolníci. Proběhla výstava fotografií zachycujících historii i postup rekonstrukce stavby. Z kmene spadlé lípy byla na paměť této události vyřezána socha svatého Václava.

Doporučení místostarostky:
Na úspěchu naší sbírky se podíleli občané, přátelé a rodáci Loužnice. Nikomu to nebylo lhostejné. Všichni byli rádi, když mohli přispět penězi nebo přiložit ruku k dílu. Nyní je zvonička naší chloubou, občané Loužnice se u ní schází a každý rok na svátek sv. Václava zde probíhá mše.

Doba trvání sbírky:
15. září 2012 – 31. ledna 2014

Foto: Jana Matěásková

STRUKTURA FINANCOVÁNÍ

Vlastník – obec	71 860 Kč	33 %
Veřejná sbírka	57 521 Kč	27 %
Dotace – Liberecký kraj	87 363 Kč	40 %
Celkové náklady	**216 744 Kč**	**100 %**

CELKOVÝ POHLED NA OBNOVENÉ VARHANY S POZITIVEM V KOSTELE SV. ANNY V ŽÍRČI

DŘEVĚNÉ PÍŠŤALY VARHAN V KOSTELE SV. PROKOPA BYLY DOPLNĚNY A PETRIFIKOVÁNY.

KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

Program obnovy historických varhan pomáhá zachraňovat hodnotné hudební nástroje

Památky jsou nedílnou součástí našeho kulturního dědictví a jejich ochrana nesporně patří k našim základním povinnostem. Královéhradecký kraj již od svého vzniku vyčleňuje ze svého rozpočtu každoročně částku na obnovu památkového fondu na území kraje. Její výše je závislá na rozpočtových možnostech a je rozdělována v rámci několika dotačních programů. Od roku 2008 jsou mezi žadatele pravidelně rozdělovány finanční prostředky z dotačního programu Obnova historických varhan.

KRÁLOVÉHRADECKÝ KRAJ

TEXT TAMARA BAUDIŠOVÁ
FOTO DANA EHLOVÁ, ANDREA SEIDELOVÁ, JOZEF PAPÍK, ARCHIV DSJ

Tento program je zaměřen na odbornou obnovu varhan, které se nacházejí na území kraje a mají historickou a uměleckou hodnotu. Podpora se vztahuje na všechny historické varhany bez rozdílu, zda se jedná o kulturní památku ve smyslu příslušných ustanovení zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, v platném znění, či nikoliv. Žadateli mohou být jak fyzické osoby, tak osoby právnické, tedy například církve, náboženské společnosti nebo účelová zařízení církví, obecně prospěšné společnosti, obce, příspěvkové organizace, zapsané spolky. Žadatelem naopak nemůže být stát, právnické osoby zřizované či založené státem nebo Královéhradeckým krajem.

Finanční prostředky se žadatelům přidělují cíleně na náklady spojené s obnovou těchto historických hudebních nástrojů, a to jak na obnovu vlastních nástrojů, tak i na varhanní skříně. Výše dotačních příspěvků pro jednotlivé žadatele činí v průměru 150 tisíc korun na jednu akci za jeden kalendářní rok, přičemž dotační příspěvek v průměru pokrývá 30 procent z celkových nákladů na tuto akci. Některé žádosti se týkají pouze dílčích oprav varhan, ale řada vlastníků provádí kompletní obnovu varhan, kterou, s ohledem na celkové finanční náklady, realizují po jednotlivých etapách. Opakovaně přitom využívají mimo jiných zdrojů také dotační program Královéhradeckého kraje. Při posuzování podaných žádostí jsou pokračující akce upřednostňovány, aby v minulosti započatá obnova úspěšně pokračovala a historicky a umělecky cenné varhany byly postupně obnoveny.

Příkladem úspěšné obnovy jsou varhany v kostele sv. Prokopa v obci Přepychy. Obec je společně s touto stavbou poprvé připomínána roku 1355. Původně gotický kostel byl renesančně přestavěn v roce 1574. Vybavení interiéru pochází z roku 1774, a to včetně barokního varhanního nástroje, který byl však později přemístěn do klášterního kostela v Opočně. Nové varhany pro kostel sv. Prokopa postavil varhanář Amand Hanisch v roce 1872. Obnovu červotočem poškozených varhan realizuje Římskokatolická farnost za pomoci obce Přepychy.

Z dotačního programu Královéhradeckého kraje byla obnova podpořena v roce 2016 částkou 230 tisíc korun, na kterou v letošním roce navázal finanční příspěvek ve výši 160 tisíc korun. Dále jsou prostředky na obnovu varhan získávány formou pořádání pravidelných benefičních koncertů s účastí známých umělců. Dalším zdrojem financování jsou dary od obce Přepychy a prostředky získané takzvanou adopcí píšťal.

K adopci je nabízeno celkem 666 varhanních píšťal za symbolickou cenu odvíjející se od jejich délky. Každý dárce získává na důkaz adopce grafický děkovný list s uvedením jména, typu píšťaly a výše daru. Na transparentním účtu byly od roku 2015 shromážděny finanční prostředky přesahující 800 tisíc korun. Slavnostní dokončení obnovy varhan je naplánováno na podzim tohoto roku. Příkladná péče o památky na území obce nepochybně přispěla také k tomu, že obec Přepychy získala Zlatou stuhu jako vesnice Královéhradeckého kraje roku 2017.

S podporou Královéhradeckého kraje již několik let probíhá také náročná obnova varhan v kostele sv. Anny v Domově sv. Josefa v Žírči. Původně gotickou tvrz, renesančně upravenou v 16. století, získali po roce 1634 do svého majetku jezuité. Kongregace sester Nejsvětější svátosti, kterým byl dvůr v Žirči jako posledním vlastníkům navrácen, darovala areál Hospici Anežky České, dnešní Oblastní charitě Červený Kostelec. Ta zde roku 2001 založila Domov sv. Josefa, který slouží jako jediné lůžkové zařízení pro pacienty vážně nemocné roztroušenou sklerózou.

Barokně přestavěný areál prošel z hlediska památkové péče citlivou obnovou, která průběžně pokračuje i v současnosti. Od roku 2009 probíhá restaurování varhan umístěných v kostele sv. Anny. Pozoruhodný nástroj pocházející z roku 1829 je dílem regionálního varhanáře Johanna Antonína Bartha. Již byla obnovena varhanní skříň, měchová soustava, hrací stůl, pedálový nástroj a varhanní positiv. Připraveno je restaurování hlavního stroje a po jeho dokončení, které je plánováno na rok 2019, budou varhany plně funkční. Již nyní jsou využívány k pravidelným bohoslužbám, koncertním účelům, ale také v rámci arteterapie pro nemocné roztroušenou sklerózou. Vlastník se snaží využít vícezdrojového financování včetně dlouhodobé finanční podpory Královéhradeckého kraje. Obnova kulturně-historického dědictví související s příběhy česko-německé spolupráce umožnila zapojit do projektu také Česko-německý fond budoucnosti a Státní fond kultury.

ÚSPĚŠNÁ SBÍRKA

Zachráněné varhany v kostele sv. Anny ve Starých Bukách

Kostel sv. Anny ve Starých Bukách s dochovaným gotickým jádrem a středověkou výzdobou je jedinou kulturní památkou v obci. Chátrající objekt převzala do svého majetku v roce 2006 obec, aby nejprve zajistila nejnutnější opravy a poté zpracovala záměr obnovy s využitím stavebněhistorického průzkumu. Kromě obce Staré Buky a jejích obyvatel přispěli na obnovu také rodáci žijící v Německu, Česko-německý fond budoucnosti, Ministerstvo kultury a Královéhradecký kraj. Sakrální památka je využívána také ke společenským setkáním, koncertům a výstavám. Součástí obnovy se stalo restaurování hodin a varhan, na které byla vyhlášena veřejná sbírka.

Doporučení starosty:
První sbírka na obnovu kostela proběhla v letech 2010–2013 a celkově bylo vybráno 71 357 korun. Přestože je kostel nejcennější památkou a svědkem téměř sedmisetleté historie obce, zůstává pro většinu obyvatel stále jen symbolem církve. Přesto se budeme snažit dokončit jeho záchranu.

Doba trvání sbírky:
1. 7. 2015 – 30. 7. 2016

Foto: archiv obce Staré Buky

STRUKTURA FINANCOVÁNÍ – první etapa

Vlastník – obec	135 764 Kč	44 %
Veřejná sbírka	31 200 Kč	10 %
Dotace – Královehradecký kraj	141 018 Kč	46 %
Celkové náklady	**307 982 Kč**	**100 %**

ZACHRÁNĚNÁ ZÁMECKÁ ORANŽERIE V ČECHÁCH POD KOSÍŘEM

RESTAUROVÁNÍ SOUSOŠÍ KALVÁRIE V ŽEROTÍNĚ PODPOŘIL OLOMOUCKÝ KRAJ.

OLOMOUCKÝ KRAJ

Nejen záchranu památek, ale také jejich udržitelné využití podporují v Olomouckém kraji

K obnově kulturního dědictví v Olomouckém kraji motivují vlastníky dotační tituly na záchranu kulturních památek a drobné architektury, příspěvky z rozpočtu kraje či individuální dotace. Kraj jako vlastník kulturní památky jde v obnově a využití příkladem.

Olomoucký kraj

TEXT MILUŠE SEDLÁČKOVÁ, RENÁTA FIFKOVÁ, MARTIN VÁŇA
FOTO ARCHIV OBCE ŽEROTÍN, VLASTIVĚDNÉ MUZEUM V OLOMOUCI / JAROMÍR KRÁL

Olomoucký kraj přispívá vlastníkům památek prostřednictvím Programu památkové péče v Olomouckém kraji, který zahrnuje dva dotační tituly: dotační titul Obnova kulturních památek a dotační titul Obnova staveb drobné architektury místního významu.První z nich je určen na podporu záchrany, obnovy, zachování a využití movitých i nemovitých kulturních památek. Druhý podporuje úhradu nákladů spojených se záchranou a obnovou staveb drobné architektury, například kapliček, památníků, pomníků, křížů, božích muk, smírčích křížů, sochařských děl.

O podporu z prvně zmíněného titulu mohou žádat vlastníci objektů, které jsou prohlášeny za kulturní památky a zapsány v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky. Cílem programu je finančně podpořit obnovu památek ve špatném technickém stavu, umožnit zachování jejich historického charakteru a výpovědní hodnoty a zvýšit prezentaci památkového fondu na území kraje. Minimální výše finanční dotace je 200 tisíc korun, v případě restaurování kulturních památek 50 tisíc korun, maximální výše dotace je ve všech případech 500 tisíc korun. Maximální výše může činit 50 % uznatelných nákladů na obnovu kulturní památky na příslušný rok.

Dotační titul Obnova staveb drobné architektury místního významu se týká i objektů, které nejsou prohlášeny za kulturní památky, ale ve vztahu k dané lokalitě vykazují kulturně-historické hodnoty. Minimální výše dotace je 15 tisíc korun, maximální výše je 50 tisíc korun a může činit 50 % uznatelných nákladů na obnovu památky na příslušný rok.

Olomoucký kraj dále podporoval obnovu památkových objektů v rámci Významných projektů Olomouckého kraje a poskytováním neinvestičních finančních příspěvků z rozpočtu kraje do výše 30 tisíc korun. Od roku 2016 přispívá Olomoucký kraj na základě takzvaných individuálních žádostí. Kromě pomoci žadatelům prostřednictvím dotací pečuje Olomoucký kraj průběžně o památky, které má ve svém majetku. Jedná se například o zámek s parkem v Čechách pod Kosířem, který je ve vlastnictví kraje od roku 2008 a byl svěřen do správy Vlastivědného muzea v Olomouci, příspěvkové organizace kraje.

Vzhledem k finančnímu rozsahu i objemu nutných oprav zámku a parku se přistoupilo k realizaci celého projektu po dílčích etapách. První etapa rekonstrukce zámeckého areálu proběhla od října 2011 do července 2012. Celkové náklady činily 30,944 milionu korun. Tato etapa zahrnovala například stavební a restaurátorské práce v části prvního a druhého nadzemního podlaží jižního a západního křídla zámku, úpravu provozního a technického zázemí, opravu venkovního vstupního schodiště zámku a celkovou rekonstrukci objektu oranžerie.

Druhá etapa rekonstrukce se uskutečnila od května 2013 do dubna 2014. Byla rozdělena na dvě samostatné akce a zahrnovala vnitřní vybavení oranžerie zámku a stavební úpravy venkovních prostor v okolí oranžerie a ledovny. V roce 2013 proběhla také revitalizace zámeckého parku. Celkové náklady činily 1,793 milionu korun, akce byla spolufinancována z Operačního programu Životní prostředí.

Další etapa v letech 2014 až 2015 byla spolufinancována z Integrovaného regionálního operačního programu. Zahrnovala zejména stavební a restaurátorské práce v jižním a západním křídle zámku a rekonstrukci Červené věže v parku. Celkové náklady činily 27,937 milionu korun.

Ve čtvrté etapě v roce 2016 proběhly úpravy v části západního a jižního křídla prvního nadzemního podlaží zámku, celkové náklady činily 16,650 milionu korun. Dále byla provedena rekonstrukce Mánesova altánu za 4,552 milionu korun.

V dubnu roku 2016 se zámek poprvé otevřel veřejnosti. Místo hojně navštěvované pro svůj unikátní park, blízká muzea i krásnou přírodu „hanáckého Mont Blancu“ – Kosíře tím získalo unikátní přidanou hodnotu. První návštěvnická sezona byla velkým úspěchem, objekt si prohlédlo přes 33 tisíc návštěvníků.

Záměrem Olomouckého kraje je dokončit celou rozsáhlou obnovu areálu zámku do čtyř let. Své místo zde naleznou muzejní depozitáře, konzervátorské dílny a ubytování a zázemí zejména pro svatební hosty, neboť zájem o konání svateb na zámku stoupá. Vlastivědné muzeum po dohodě s pracovníky památkové péče plánuje oživit park lákadly pro děti, například kontaktní mini ZOO či provozováním lodiček na revitalizovaných rybnících.

Rekonstrukční práce stále pokračují, přesto již nyní získávají obnova zámku i expozice umístěné v opravených interiérech řadu ocenění. Například třetí místo v prestižní národní soutěži muzeí Gloria musaealis nebo cenu Stavba roku Olomouckého kraje 2016. Vedle těchto cen je největší odměnou pro investory i správce zámku jeho návštěvnost, která dalece překonává původní očekávání.

ÚSPĚŠNÁ SBÍRKA

Záchrana koňské stříkačky v obci Ústín

Historická hasičská stříkačka z roku 1893 čekala 25 let ve stodole pod vrstvou prachu a sena na své znovuobjevení. V roce 2013 inicioval Sbor dobrovolných hasičů obce Ústín její obnovu za pomoci předního odborníka na restaurování historických kočárů pana Václava Obra. Příspěvky vybrané při obecních akcích ani prezentace na portálu Hithit.com nepřinesly větší úspěch, proto obec vyhlásila a propagovala veřejnou sbírku. Výtěžek veřejné sbírky pokryl první etapu obnovy zahrnující rozložení stříkačky, část nákladů na čištění a výrobu loukoťových kol. Obec financovala zbývající práce, aby mohla být historická stříkačka v plné kráse představena veřejnosti při oslavě 125 let od založení Sboru dobrovolných hasičů Ústín.

Doporučení starostky:
Doufali jsme, že se nám podaří získat prostřednictvím veřejné sbírky větší část finančních prostředků, ale finance jsme začali sbírat v době krize. Už víme, že jsme měli se začátkem sbírky posečkat, kdybychom ji lépe načasovali, získali bychom více prostředků. Pro úspěch sbírky je vzhledem k jejímu omezenému trvání stěžejní pečlivé načasování a také osobní kontakt s potencionálními dárci.

Doba trvání sbírky:
1. června 2013 – 28. dubna 2016

Foto: archiv obce Ústín

STRUKTURA FINANCOVÁNÍ

Vlastník – obec	220 922 Kč	74 %
Veřejná sbírka	79 078 Kč	26 %
Celkové náklady	**300 000 Kč**	**100 %**

POHLED NA OBNOVENÝ DVŮR ŽATECKÉHO PIVOVARU

RETRANCHEMENT 5 POSLEDNÍ OBRANNÁ LINIE PEVNOSTI TEREZÍN

ÚSTECKÝ KRAJ

Města Ústeckého kraje usilují o zápis do Seznamu světového dědictví UNESCO

Kraj, města i obce Ústeckého kraje mohou přispět majitelům na obnovu kulturních památek i dalších nemovitostí v památkově chráněných územích z vlastních rozpočtů, a tím významně podpořit úsilí o zápis do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO.

Podpořil Ústecký kraj

TEXT JANA KURÁŇOVÁ
FOTO ARCHIV ÚSTECKÉHO KRAJE

Za Ústecký kraj jsou zařazeny na Indikativní seznam UNESCO pevnost Terezín, Žatec – město chmele a Hornická kulturní krajina Erzgebirge/Krušnohoří. Města Terezín, Žatec a Krupka jdou příkladem v podpoře obnovy nemovitostí na svých územích tak, aby nominace byla v konečném výsledku završena úspěchem.

Také Ústecký kraj podporuje vlastníky dotačními programy. Jedná se o:

1) Program na záchranu a obnovu kulturních památek Ústeckého kraje
2) Program na záchranu a obnovu drobných památek a architektury dotvářející kulturní krajinu Ústeckého kraje

Vlastníci kulturních památek ve městech často využívají vícezdrojové financování obnovy památek, zejména Program regenerace městských památkových rezervací a zón administrovaný Ministerstvem kultury. Ústecký kraj v rámci svých dotačních titulů umožňuje souběh financování s tímto programem, což ve výsledku přináší vlastníkům více finančních prostředků na obnovu památky.

Spolupráce Ústeckého kraje s městem Terezín probíhala v letech 2010–2015 v rámci projektu Terezín – město změny, který vznikl díky Integrovanému operačnímu programu. V rámci projektu oživení historických památek bylo v pevnostním městě Terezín opraveno pět staveb (Kavalír 2, Dělostřelecká kasárna, Jízdárna, Retranchement 5 a strážnice Litoměřické brány) za více než půl miliardy korun. Po odchodu posádky armády České republiky v 90. letech 20. století zůstaly mnohé objekty bez využití a chátraly. Záchrana Terezína byla a je nutná a potřebná. Finanční podpora z různých zdrojů oživuje město Terezín, které má snahu zařadit se na Seznam světového dědictví UNESCO. Město a jeho obyvatelé mohou čekat další podporu na revitalizaci z plánované strategické podpory RESTART.

Město Žatec aspiruje na Seznam světového dědictví UNESCO především díky památkám pěstování a zpracování chmele a výroby piva. Na svém území má proto mnoho technických staveb s tímto významem souvisejících. Rovněž městské domy královského města jsou historicky velmi cenné a zajímavé, a proto je řada z nich prohlášena kulturními památkami. Také vlastníci nepamátkových objektů v městské památkové rezervaci či zóně mohou čerpat na obnovu nemovitostí finanční prostředky přímo z rozpočtu města, které od roku 2015 vytvořilo Fond regenerace města Žatce na obnovy kulturních památek a nemovitostí dotvářejících charakter Městské památkové rezervace Žatec a Městské památkové zóny Žatec. Za roky 2015 a 2016 byly z tohoto Fondu přiděleny dotace na obnovu nemovitostí v památkové rezervaci či zóně ve výši 826 487 korun, přičemž veřejnost je o Fondu informována prostřednictvím měsíčníku Žateckého zpravodaje nebo nalezne informace na webových stránkách města. V letošním roce eviduje město Žatec opět stoupající zájem o finanční prostředky z tohoto Fondu.

Obdobně město Krupka jako součást rozsáhlé nominace s názvem Hornická kulturní krajina Erzgebirge/Krušnohoří usiluje o zápis na Seznam světového dědictví UNESCO. Mimořádná hodnota a jedinečnost Krušných hor jako dokladu dlouhodobé hornické činnosti překračuje hranice České republiky, a tak je nominace rozšířena i do německé části. Město Krupka od roku 2017 podporuje vlastníky nemovitostí z Fondu regenerace města Krupka, a to v rámci dotačního programu Obnova nemovitostí ležících v MPZ a nebo HKK Krupka. Dotace se poskytuje na stavební obnovy nemovitostí (včetně případného restaurování), které nejsou kulturními památkami a předpokládaný objem finančních prostředků pro rok 2017 je jeden milion korun, přičemž žádost uplatnilo devět žadatelů.

Nejen města usilující o zápis do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO jsou příkladem ve financování obnovy nemovitostí v památkově chráněném území. Dlouhodobým příkladem dobré praxe může být město Kadaň, které podporuje vlastníky nepamátkových objektů již od roku 1990. Do roku 2017 poskytlo z vlastního rozpočtu 20,643 milionů korun. Vlastníci objektů v městské památkové rezervaci jsou o dotačním programu pravidelně informováni prostřednictvím tisku, regionálního vysílání televize či přes webové stránky.

Ačkoli stávající zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, neumožňuje vlastníku nemovitosti v památkově chráněném území poskytnout příspěvek na obnovu této nemovitosti (§16 zákona umožňuje poskytnout příspěvek pouze vlastníku kulturní památky), jsou samotná města jako územně samosprávné celky právě tím dobrým příkladem v praxi, jak kompenzovat nároky státní památkové péče v chráněných územích. Cílem pak jsou opravená města, ve kterých se lidem dobře žije.

www.projekt-terezin.cz
www.mesto-zatec.cz
www.krupka-mesto.cz
www.mesto-kadan.cz

ÚSPĚŠNÁ SBÍRKA

Obnova kostela sv. Bartoloměje

Původně renesanční kostel sv. Bartoloměje ve Velkém Šenově je jediným památkově chráněným objektem na území města a současně jedním z nejstarších dochovaných kostelů v severních Čechách. Veřejná sbírka vyhlášená za účelem finančního zajištění náročné restaurátorské opravy vnějšího pláště kostela byla součástí revitalizace objektu a jeho přilehlého areálu. Úspěšnost sbírky byla dána velkou informovaností o jejím účelu a propagací. Přímo na náměstí byl umístěn v noci osvětlený poutač. Obyvatelé byli informováni prostřednictvím letáčků doručených do schránky a článkem zveřejněným v Šenovských novinách. Konal se benefiční koncert.

Doporučení farnosti:
Obnova byla uskutečněna díky spolupráci farnosti, zastupitelstva a městského úřadu, podnikatelů města, základní školy a zejména díky překvapivě objevenému patriotismu běžných občanů. I přes projevenou dobrou vůli k pomoci doporučujeme vše řádně podložit smlouvou, která stanoví, kdo v případě pochybení nese zodpovědnost a uhradí vzniklé náklady. Nedopusťte se stejné chyby.

Doba trvání sbírky:
1. 7. 2015 – 31. 12. 2015

Foto: archiv Římskokatolické farnosti Velký Šenov

STRUKTURA FINANCOVÁNÍ

Vlastník – římskokatolická farnost	1 945 433 Kč	25 %
Veřejná sbírka	848 806 Kč	11 %
Dotace – ROP SZ	4 899 272 Kč	64 %
Celkové náklady	**7 693 511 Kč**	**100 %**

TRADICE POUTÍ NA VRCH CVILÍN K PANNĚ MARII SEDMIBOLESTNÉ SAHÁ K POČÁTKU 17. STOLETÍ.

KOSTEL SV. MICHALA V RUSÍNĚ-HROZOVÉ

MORAVSKOSLEZSKÝ KRAJ

Zpřístupněné památky napomáhají rozvoji cestovního ruchu

Projekt Biskupství ostravsko-opavského umožňuje zájemcům celoročně navštívit vybrané sakrální památky i v čase mimo pravidelné bohoslužby. Obnovené pamětihodnosti otevírají své brány a nové poutní trasy přináší rozvoj církevní turistiky a přeshraničních kontaktů.

Moravskoslezský kraj

TEXT IVANA ŠTĚRBOVÁ, JANA PRAISOVÁ
FOTO ARCHIV BISKUPSTVÍ OSTRAVSKO-OPAVSKÉHO

Mezi kulturními akcemi podpořenými přímo z rozpočtu kraje v roce 2017 se nachází také Otevřené chrámy 2017. Nejen v reakci na připomínky návštěvníků, ale také s ohledem na strategii využití potenciálu kulturního dědictví pro turistický ruch podpořil kraj záměr částkou 1,2 milionu korun a vítá rozšíření počtu památek, jejichž interiéry jsou zpřístupněny veřejnosti.

Hlavní myšlenkou projektu je během celého roku, šest dní v týdnu, bezplatně zpřístupnit vybrané kostely zejména v Ostravě, Opavě, Karviné a Frýdku-Místku. K nim náleží například bazilika Navštívení Panny Marie ve Frýdku a poutní chrám Sedmibolestné Panny Marie na Cvilíně u Krnova. V sezóně se pak k těmto památkám přidávají od května do října další turisticky významné objekty a poutní místa. Mezi ně zařadilo biskupství kostely na místech s velkou koncentrací návštěvníků, které nabízí pohledy do interiérů dřevěných staveb nebo výhledy do krajiny ze zpřístupněných věží. Jedná se například o Štramberk a Hukvaldy, kostely sv. Jana Křtitele ve Frýdku, sv. Martina v Krnově a sv. Hedviky v Opavě. Unikátní restaurované středověké malby si mohou zájemci prohlédnout v kostele sv. Benedikta v Krnově-Kostelci.

Ostravsko-opavská diecéze tak poprvé otevřela brány téměř třech desítek zajímavých míst a pozvala návštěvníky na prohlídky, které jim zpříjemní speciálně vyškolení průvodci. Otevřené chrámy nelákají pouze tuzemské zájemce o památky, tato aktivita je součástí širšího pojetí církevní turistiky. Finanční podporu takto zaměřeným projektům poskytuje Fond mikroprojektů 2014–2020 v Euroregionu Silesia v rámci přeshraniční spolupráce INTERREG V-A ČR–Polsko.

Biskupství ostravsko-opavské se svým polským partnerem uspělo s projektem Vytvoření strategie Církevní turistiky a propagace církevních památek Biskupství ostravsko-opavského a Biskupství opolského. Zejména čeští a polští turisté tak mohou k naplánování cesty využít specializovaný internetový portál, na kterém jsou k dispozici informace o poutních místech, možnostech ubytování v církví spravovaných areálech, vytvořených poutních trasách a dalších zajímavostech. O historii navštěvovaných staveb se mohou informovat v brožuře Duchovní objekty slezsko-moravského příhraničí, která je k dispozici v češtině i polštině. Projekt se setkal v Moravskoslezském kraji s velkým ohlasem. Během prvních tří měsíců navštívilo 29 zpřístupněných kostelů na 62 tisíc návštěvníků. Ukázalo se, že lidé na svých cestách rádi objevují církevní památky. Někteří zájemci přijíždějí za historií či uměním, jiní vyhledávají klidné místo, kde mohou v klidu rozjímat. Mezi návštěvníky je ale také řada těch, kteří jen projíždějí či procházejí, a ke vstupu je vybídnou otevřené kostelní dveře.

Návštěvnost kostelů v turisticky atraktivních lokalitách a větších městech se pohybuje v rozmezí od dvou do pěti tisíc osob za měsíc. Porovnáním odpracovaných hodin jednotlivými průvodci a celkové návštěvnosti zpřístupněných míst získáme průměr 12 osob za hodinu. Toto číslo předčilo očekávání. Zájem je ale také o prohlídku kostelů nacházejících se mimo hlavní turistická centra. Jedná se například o kostel sv. Michala v Rusíně-Hrozové se vzácnými nástěnnými malbami nebo dřevěný kostel sv. Antonína Paduánského na hoře Prašivá.

Do kostela sv. Václava v Ostravě přichází průměrně 30 % návštěvníků z Polska. Nejvzdálenějšími hosty byla rodina z Tchaj-wanu. V Českém Těšíně má průvodkyně zkušenosti s anglicky mluvícími skupinami, ale i s těmi, kteří se církevní turistikou zabývají a obchází postupně všechny otevřené chrámy v okolí. Lidé se zajímají o historii kostela, relikvie a farní tradice, například o pouť k uctění sv. Melichara Grodeckého. Každou první zářijovou neděli přenáší průvod kněží, ministrantů a farníků jeho ostatky z Českého Těšína. Společně s poutníky z Polska pokračují do kostela sv. Máří Magdaleny v Cieszyně, kde je sloužena slavnostní mše svatá.
www.doo.cz/otevrenechramy
www.cirkevnituristika.cz

ÚSPĚŠNÁ SBÍRKA

Tradice turistického stánku na vrcholu Beskyd pokračuje

Myšlenka na obnovu repliky Bezručovy chaty na Lysé hoře vešla do povědomí veřejnosti díky Klubu českých turistů v roce 1993. O rok později byla založena Nadace Lysá hora, která si dala za úkol opravit turistické cesty a jejich značení a připravit na místě vyhořelé staré chaty prostor pro novou stavbu. Chybějící povolení a studie odsunuly obnovu turistické chaty na nejvyšším vrcholu Beskyd do pozadí. Trvalo dalších 12 let, než byly vypracovány příslušné podklady, získána veškerá povolení a projekt obnovy Bezručovy chaty se dočkal v letech 2012 až 2017 realizace.

Klub českých turistů jako hlavní investor obnovy vyhlásil dvě veřejné sbírky a výzvy k zakoupení palet cihel, oken, dveří, stolů a židlí. Obnova se setkala s velkým zájmem veřejnosti. Všechny potřebné stavební části včetně zařízení tří ze šesti pokojů chaty věnovali dárci. Pečlivě vybraní zhotovitelé provedli obnovu levněji při zachování požadované kvality. Řadu prací, a to nejen pomocných, vykonaly desítky nadšených brigádníků. Finančně přispělo celkem 52 obcí z Moravskoslezského kraje.

Kromě občerstvení, přístřeší, v případě nepohody také přenocování je provoz chaty zaměřen díky informačnímu centru na výchovu a vzdělávání dětí a mládeže. I ti nejmladší návštěvníci si tak mohou při výstupu na Lysou horu zlepšit svoji fyzickou kondici, seznámit se s okolní přírodou a dozvědět se jména dárců zveřejněných na tabuli cti.

Doporučení vlastníka:
Znovuobnovením Bezručovy chaty jsme v našich členech, ale i v širší turistické veřejnosti dokázali aktivovat občanskou iniciativu. V Moravskoslezském kraji je klub velmi silný jak počtem členů, tak svou činností, a proto došlo k úspěšnému nastartování sbírky a tato atmosféra se rychle přenesla na celostátní úroveň.

Doba trvání sbírek:
26. dubna 2011 – 25. března 2014
a 7. července 2014 – 30. května 2017

Foto: Jiří Stejskalík

STRUKTURA FINANCOVÁNÍ

Vlastník	28 000 000 Kč	76 %
Veřejná sbírka	6 700 000 Kč	18 %
Dotace	1 300 000 Kč	3 %
Sponzoři	1 000 000 Kč	3 %
Celkové náklady	**37 000 000 Kč**	**100 %**

OBNOVA HRADU LEDEČ NAD SÁZAVOU BYLA OCENĚNA V ANKETĚ ZLATÁ JEŘABINA.

HORNICKÁ KAPLE NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE V KOROUŽNÉM

KRAJ VYSOČINA

Pomoc s financováním předprojektové dokumentace

Systém finanční podpory, jehož cílem je zvyšovat úroveň péče o kulturní dědictví a zlepšovat technický stav památek, existuje na Vysočině již řadu let. Důležitým prostředkem je poskytování dotací na zpracování předprojektové dokumentace obnovy kulturních památek.

Kraj Vysočina

TEXT JAROSLAVA PANÁČKOVÁ, JANA ZADRAŽILOVÁ
FOTO ARCHIV KRAJE VYSOČINA

Nejvýznamnějším nástrojem podpory je poskytování finančních příspěvků vlastníkům na samotnou obnovu kulturních památek. V průběhu let se však ukázalo, že neméně důležité je nepodceňovat specializované průzkumy, které pomáhají předejít nejen nechtěným situacím na stavbě, ale zejména již v průběhu přípravy přispívají k zachování historické matérie a autenticity obnovovaného objektu.

Finanční prostředky na zpracování předprojektové dokumentace byly od roku 2007 do roku 2009 vypláceny z grantového programu Diagnóza památek v rámci Fondu Vysočiny. Prostředky byly poskytovány formou dotací ve výši maximálně 30 tisíc korun s minimální spoluúčastí žadatele ve výši 50 % z celkových nákladů, a to nezávisle na rozpočtovém roce. V letech 2010 a 2011 nebyl grantový program vyhlášen. Od roku 2012 jsou dotace vyhlašovány každoročně na základě Zásad Zastupitelstva Kraje Vysočina, které jsou rozpočtovány pouze na kalendářní rok.

Účelem je poskytovat finanční prostředky na zpracování posudků a průzkumů ve fázi přípravy obnovy kulturní památky. Jedná se zejména o statické posudky, restaurátorské průzkumy, stavebněhistorické průzkumy, stratigrafické, mykologické, dendrochronologické průzkumy jednotlivých konstrukcí a objektů nebo archeologické výzkumy.

Zásady se vyhlašují v březnu a akce musí být realizována do konce listopadu. V roce 2015 došlo k aktualizaci pravidel, maximální výše dotace byla stanovena na 30 tisíc korun a dotace zvýšena na 60 % z celkových nákladů na zpracování průzkumu. Na každou kulturní památku může vlastník podat pouze jednu žádost, avšak v případě, že se jedná o areál složený z více nemovitostí, je možné požádat o dotaci na každý jednotlivý památkový objekt. Podmínkou je evidence objektu pod rejstříkovým číslem předmětné kulturní památky v Památkovém katalogu. Tuto možnost využívá například město Jemnice, které je vlastníkem rozsáhlého zámeckého areálu.

Zdařilé stavební obnovy objektů, kterým předcházely specializované průzkumy, dokládají účelnost vynaložených finančních prostředků z tohoto programu. Spolufinancovány byly například restaurátorské průzkumy sgrafitových fasád hradu Ledeč nad Sázavou, který byl oceněn v anketě Zlatá jeřabina. Dalšími příklady jsou průzkum fasády márnice v Čáslavicích nebo středověkých nástěnných maleb v kostele sv. Jakuba v Dalečíně. Restaurátorské průzkumy proběhly také na zámku ve Světlé nad Sázavou, který v posledních letech prochází komplexní obnovou, a postupně je zpřístupňován veřejnosti. Pravidelně jsou spolufinancovány archeologické průzkumy na hradě Orlík u Humpolce.

Dokladem, že dotační program pomáhá i na nestavebních akcích, je provedení inventarizace dřevin před obnovou v zámeckých parcích v Chotěboři nebo ve Vilémově. Potvrzením, že se skutečně jedná o cestu dobrým směrem, je také využití programu při přípravě obnov dlouhodobě nevyužívaných nebo v havarijním stavu se nacházejících objektů, jako jsou například špýchar v Prostředkovicích, kostel sv. Kateřiny v Havlíčkově Brodě nebo bývalý pivovar v Želetavě.

Z hlediska památkové péče jsou velmi důležité stavebněhistorické průzkumy, respektive jejich spolufinancování. Tyto průzkumy by měly být podkladem každé dobře připravené obnovy historického objektu. Z programu byly v minulých letech podpořené stavebněhistorické průzkumy domu čp. 194 v Chotěboři, kostela blahoslavené Juliány v Brtnici, kaple Nejsvětější Trojice v Koroužném nebo domu čp. 10 v židovském ghettu v Třebíči, který byl následně na základě získaných poznatků citlivě obnoven.

Zásady pro poskytování dotací na zpracování předprojektové dokumentace obnovy kulturních památek svým zaměřením přispívají k efektivnějšímu využití finančních prostředků vyhrazených na obnovu kulturního dědictví Vysočiny.

ÚSPĚŠNÁ SBÍRKA

Fara jako dům setkávání

Obnovit nevyužívanou a zchátralou farní budovu, která není kulturní památkou, se podařilo v Jakubově u Moravských Budějovic. Zásluhou projektu Fara jako dům setkávání bylo vytvořeno vyhovující místo pro pravidelné sdružování dětí, mladých lidí, rodin s dětmi i seniorů v obci. Finanční prostředky se podařilo získat spoluprací farnosti s obcí a díky dalším veřejným a soukromým zdrojům. Pouze jednu desetinu z celkových výdajů pokryl výtěžek veřejné sbírky. Část prací byla provedena brigádníky. K veřejné sbírce byl vydán letáček s uvedením čísla sbírkového účtu, o sbírce se lidé mohli informovat v obecním zpravodaji a na internetových stránkách obce. Příspěvky formou dobrovolného vstupného mohli zájemci vložit do přenosné pokladničky na různých kulturních akcích.

Doporučení starosty:
Jednalo se již o několikátou veřejnou sbírku, kterou jsme pořádali. Důležitá je dobrá informovanost občanů a správné načasování sbírky. V roce, kdy obec pořádala setkání rodáků, jsme zasílali společně s pozvánkou také informační letáček o sbírce.

Doba trvání sbírky:
1. února 2013 – 31. prosince 2015

Foto: archiv Římskokatolické farnosti Jakubov u Mor. Budějovic

STRUKTURA FINANCOVÁNÍ

Vlastník – římskokatolická farnost	284 257 Kč	35 %
Veřejná sbírka	81 743 Kč	10 %
Dotace	320 000 Kč	39 %
Obec Jakubov u Mor. Budějovic	100 000 Kč	12 %
Sponzoři	30 000 Kč	4 %
Celkové náklady	**816 000 Kč**	**100 %**

KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE V NEZAMYSLICÍCH SE DAŘÍ POSTUPNĚ OPRAVOVAT, STÁLE JE ALE EVIDOVÁN NA SEZNAMU OHROŽENÝCH PAMÁTEK.

KOSTEL SV. FILIPA A JAKUBA V ŽIHLI POMOHLA ZACHRÁNIT OBEC.

PAMÁTKOVÁ PÉČE

Evidence a záchrana ohrožených památek

Sledování stavu kulturních památek je jednou ze základních činností státní památkové péče napomáhající lepšímu poznání a péči o památkový fond České republiky. Následné efektivní využití historických staveb může nabídnout lepší perspektivy než jednorázové finanční dotace.

TEXT IVANA ŠTĚRBOVÁ
FOTO STANISLAV PLEŠMÍD

Česká republika má v současnosti necelých 90 tisíc kulturních památek, z toho přes 40 tisíc je nemovitých. Kontrola stavu památkového fondu má zabezpečit, že bude památka užívána pouze takovým způsobem, který odpovídá jejímu významu, památkové hodnotě a technickému stavu. Zanedbaná údržba nebo nevhodné využití mohou ohrožovat kulturněhistorické hodnoty objektu. Aby bylo možné tuto skutečnost posoudit, jsou pracovníky Národního památkového ústavu kulturní památky nejen evidovány, ale také dále průběžně sledovány a dokumentovány.

Primárním cílem monitoringu památkového fondu jako celku je zajistit periodicky se opakující přísun informací o základním fyzickém stavu každé památky. Tyto údaje jsou ukládány v integrovaném informačním systému památkové péče přístupném na internetových stránkách Národního památkového ústavu. Na základě získaných informací o fyzickém stavu nebo poškození jsou památky klasifikovány čísly jedna až pět charakterizujícími stupeň jejich zachování či ohrožení.

Památky zařazené do stupňů čtyři a pět jsou doplňovány na seznam ohrožených památek, který byl zveřejňován nejdříve v tiskové podobě od roku 1999. Původní myšlenkou bylo přiblížit nevyužívané památkové objekty, jejichž vlastníci dali písemný souhlas k zařazení do seznamu zájemcům o koupi nebo pronájem. Proto seznam nejprve obsahoval kontaktní, identifikační a lokalizační údaje spolu se stručným popisem technického stavu a využití stavby. Informace byly doplněny aktuálními fotografiemi. Od roku 2003 bylo uváděno i doporučení nového možného využití odpovídajícího povaze a velikosti památky a odhad nákladů na záchranu v milionech korun. Zásadní novinkou bylo od stejného roku zařazení objektů na území hlavního města Prahy. Ty na seznamu chyběly, protože původní účel, hledání nového majitele, zde nepřicházel v úvahu. Důvodem byl těžko uvěřitelný fakt, že právě na území Prahy nechávali mnozí majitelé památky záměrně chátrat za účelem lukrativního využití parcely po jejich demolici. Současně s tímto krokem přestal být vyžadován souhlas majitele památky se zveřejněním v seznamu.

V průběhu let došlo k dalším úpravám v oblasti zveřejňovaných záznamů, ale hlavní myšlenka zůstala zachována. Na seznamu jsou uvedeny nemovité kulturní památky z celé republiky, které se nacházejí v havarijním stavu. Kromě základních identifikačních a lokalizačních údajů památky je k dispozici stručný výčet jejích dějin a památkových hodnot spolu s popisem aktuálního technického stavu a využití stavby, přičemž vlastníci zůstávají v anonymitě.

Monitoring památkového fondu ve jménu ochrany veřejného zájmu na zachování hodnot kulturních památek plní nelehkou úlohu. Umožňuje nahlédnout do nejzanedbanější části našeho kulturního dědictví a napomáhá při jednáních s majiteli o nápravě jeho stavu. Zároveň mohou údaje v seznamu sloužit jako objektivní podklad při rozhodování o přidělení finančních dotací na obnovu kulturních památek.

K nejohroženějším nemovitým kulturním památkám patří od počátku existence seznamu větší objekty, které obtížně hledají využití. Jejich omezená možnost na záchranu souvisí nejen se značnými náklady na provoz, ale také s nevýhodným umístěním v rámci sídelní struktury. Jedná se především o venkovská šlechtická sídla, sakrální stavby, usedlosti a zemědělské dvory. Téměř pětina z celkového počtu ohrožených památek se nachází v Ústeckém kraji. Území bývalých Sudet bylo osídleno nově příchozím obyvatelstvem, které si vztah k získaným nemovitostem budovalo po dlouhá léta. Zároveň zachování památkového fondu v této oblasti negativně ovlivnila intenzivní povrchová těžba hnědého uhlí.

Počet záznamů na seznamu je proměnlivý a ani stav uvedených objektů není nevratný. V případě areálů nebo souborů se ohrožení může týkat jen některých částí, přičemž ostatní komponenty, tvořící i podstatu památky, mohou být ve velmi dobrém stavu. Záchranou a obnovou ohrožených partií objektů může dojít k navrácení celého areálu do života a vyřazení jeho záznamu ze soupisu. Snížení počtu ohrožených památek je cílem obcí i krajů, na jejichž území se tyto objekty a areály nacházejí.

Kostel sv. Filipa a Jakuba v Žihli v Plzeňském kraji se ještě před 10 lety nacházel na seznamu ohrožených památek z důvodu kritického stavebně-technického stavu. Střešní plášť lodi i presbytáře z dřevěného šindele byl zcela nefunkční, objevily se statické poruchy zdiva a dřevěné konstrukce krovu a stropu byly závažně narušeny působením biotických škůdců. V roce 2011 získala stavbu od církve obec Žihle a zahájila úspěšnou obnovu. Z celého areálu této kulturní památky tak zůstala na seznamu ohrožených památek pouze dvojice soch u vjezdu na hřbitov.

Obnova extrémně poničených kulturních památek vyžaduje dlouhodobou pozornost, šetrný přístup rozdělený do etap a nemalé finanční zajištění, které se neobejde zpravidla bez podpory státu. Podaří-li se tyto podmínky splnit, lze dobrými příklady z praxe motivovat ostatní vlastníky k zahájení záchrany dalších ohrožených objektů nebo areálů.

Existují také stavby, které by měly být při zhodnocení rozsahu současného poškození stále evidovány na seznamu, avšak proces jejich obnovy již probíhá a naděje na jejich záchranu je vysoká. Příkladem je kostel Nanebevzetí Panny Marie v Nezamyslicích, unikátní a málo známá stavba v okrese Klatovy. Kulturní památka výjimečná především vrcholně gotickou fází ovlivněnou patrně pražskou stavební hutí benediktinského kláštera v Břevnově a unikátním zaklenutím trojlodí sklípkovou klenbou měla silně poškozené střešní a krovové konstrukce. Přes jejich záchranu stavba vyžaduje řadu dalších oprav. Za tímto účelem byla zpracována kvalitní projektová dokumentace a v případě vyřazení ze seznamu ohrožených památek má kostel šanci stát se národní kulturní památkou.

POČET OHROŽENÝCH NEMOVITÝCH PAMÁTEK V ČESKÉ REPUBLICE	
Zlínský kraj	10
Kraj Vysočina	16
Olomoucký kraj	22
Hlavní město Praha	34
Liberecký kraj	38
Moravskoslezský kraj	43
Pardubický kraj	46
Královéhradecký kraj	49
Jihočeský kraj	61
Jihomoravský kraj	74
Středočeský kraj	78
Plzeňský kraj	84
Karlovarský kraj	85
Ústecký kraj	144
Celkem	**784**

Údaje jsou zpracované k srpnu 2017. Aktuální informace naleznete na www.npu.cz. Informace o nemovitých památkách jsou veřejně přístupné nově na adrese www.pamatkovykatalog.cz.

Kulturní památky prohlašuje Ministerstvo kultury, jejich evidenci vede Národní památkový ústav v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky. Návrh na prohlášení za kulturní památku může podat každý občan našeho státu. Proces prohlášení vychází z postupů dle památkového zákona a související platné legislativy, opírá se o poznání a dokumentaci zajištěné odbornou organizací státní památkové péče. Nově prohlášená kulturní památka získává zapsáním do Ústředního seznamu kulturních památek jedinečné rejstříkové číslo. Spolu s ním zdánlivě získává privilegium péče o její zachování, udržování v dobrém stavu a ochranu před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením.

PROJEKT MÁME VYBRÁNO MAPUJE VEŘEJNÉ SBÍRKY A DALŠÍ MOŽNOSTI FINANCOVÁNÍ PAMÁTEK V ČESKÉ REPUBLICE.

Součástí projektu je konference, jejíž sedmý ročník se uskuteční 29. května 2018 v dominikánském klášteře v Praze.

www.mamevybrano.cz

Institut pro památky a kulturu, o.p.s., je nezisková organizace, která provozuje portál PROPAMÁTKY, pořádá konference, realizuje projekt MÁME VYBRÁNO, nabízí poradenství při financování projektů v oblasti obnovy památek a představuje zajímavá místa v rámci putovní výstavy. Institut je sociální podnik a zaměstnává lidi, kteří se vzhledem ke své zdravotní situaci obtížněji uplatňují na trhu práce. Zachovává k nim individuální přístup a respektuje jejich potřeby.

Tento bulletin byl vydán ve spolupráci s:

Bulletin MÁME VYBRÁNO
Ročník 2
Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.

Editor: Aleš Kozák
Redakce: Dagmar Koželuhová, Ivana Štěrbová
Jazyková redakce: Lenka Kubouškova

Grafická úprava: Jiří Pobříslo a Jan Šturc
E-mail: mamevybrano@instituteu.cz
© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.

Bulletin MÁME VYBRÁNO lze kopírovat nebo jinak dále šířit pouze se svolením vydavatele.